

გარანტირებული სიმძლავრე: სამართლებრივი მოწესრიგება და საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა

მაკა ფარცვანია*

I. შესავალი

ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიზანია ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების ამაღლება, რაც ეროვნული ღირებულებების დაცვის და ეროვნული ინტერესების განხორციელების უზრუნველყოფას, ენერგიის სხვადასხვა სახეების საკმარისი რაოდენობით, უწყვეტად, ხარისხიანად და მისაღებ ფასად მიწოდებას ემსახურება.¹ ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განხორციელება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და ენერგეტიკის დარგში დასახული სტრატეგიული მიზნების მიღწევის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს ენერგეტიკის დარგის პრიორიტეტებსა და განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებებს.²

ენერგეტიკული უსაფრთხოება ენერგეტიკის პოლიტიკის მთავარი მიზანია, რომელიც, თავის მხრივ, ქვეყნის წინაშე არსებული გამოწვევების სრულფასოვან და დროულ გაცნობიერებას და შემდგომ გარკვეული ქმედებების განხორციელებას გულისხმობს.³ ენერგეტიკული უსაფრთხოება ეროვნული უსაფრთხოების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია და განპირობებულია ენერგეტიკული დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხით და საგარეო პოლიტიკური

* სამართლის მაგისტრი, დოქტორანტი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი.

¹ „საქართველოს ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების თაობაზე“ საქართველოს პარლამენტის 2015 წლის 24 ივნისის N3785-III დადგენილება.

² იქვე.

³ მარგველაშვილი მ., საქართველოს ენერგეტიკული უსაფრთხოების რისკები და მათი შერბილების მიმართულებები;

იხ., <<http://iliauni.edu.ge/uploads/other/2/2580.pdf>> [13.98.2018]

მდგომარეობით.⁴ გარანტირებული სიმძლავრე სწორედ ეროვნული უსაფრთხოების კონტექსტში განსახილველი კატეგორიაა, რომელიც საქართველოში, ენერგეტიკის სამართლის მთელი მიმართულების მსგავსად, სრულიად დაუმუშავებელი და აკადემიური თვალსაზრისით, განუვითარებელია. სტატიის მიზანია გარანტირებული სიმძლავრის არსის, მისი სამართლებრივი მოწესრიგების ანალიზი და მასთან დაკავშირებული საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიმოხილვა.

II. გარანტირებული სიმძლავრის ცნების არსი

„საქართველოს ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შესახებ“ საქართველოს 2010 წლის 6 ივლისის კანონით განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, 2010 წლის 1 სექტემბრიდან გარანტირებული სიმძლავრე ქვეყნის ერთიანი ელექტროენერგეტიკული სისტემის მდგრადობის, უსაფრთხოების და საიმედო ფუნქციონირების უზრუნველყოფის ერთ-ერთი გარანტია.⁵ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროებისა და შესაბამისი წყაროების მიერ ერთიანი ელექტროენერგეტიკული სისტემის გარანტირებული სიმძლავრით უზრუნველყოფის პერიოდისა და უზრუნველყოფილი სიმძლავრის ოდენობის განსაზღვრა საქართველოს მთავრობის კომპეტენციას განეკუთვნება.⁶ აგრეთვე, მთავრობა ადგენს გარანტირებული სიმძლავრის საფასურის განსაზღვრის პრინციპებს, მის განსაზღვრაზე უფლებამოსილ ორგანოს და ამ საფასურის ანაზღაურების კონკრეტულ სამართლებრივ, ტექნიკურ და კომერციულ პირობებს.⁷ მთავრობავე განსაზღვრავს იმ კვალიფიციურ სანარმოებს, რომლებიც ვალდებული იქნებიან, აღნიშნული საფასურის ანაზღაურება უზრუნველყონ.⁸

⁴ Heffron R.J., *Energy Law: An Introduction*, SpringerBriefs in Law, 2015, 39.

⁵ „საქართველოს ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23¹ მუხლი.

⁶ იქვე.

⁷ იქვე.

⁸ იქვე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, გარანტირებული სიმძლავრის არსებობა საქართველოს ელექტროენერგეტიკული სისტემის საიმედო და უსაფრთხო ფუნქციონირებას განაპირობებს. გარანტირებული სიმძლავრე ელექტროსისტემის სტაბილური ფუნქციონირების აუცილებელი წინაპირობაა და სწორედ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროების არსებობით აღმოიფხვრება ელექტროენერგიის დროებითი დეფიციტი.⁹

III. გარანტირებულის სიმძლავრით ვაჭრობა

გარანტირებული სიმძლავრით უზრუნველყოფის პირდაპირი ხელშეკრულების სტანდარტულ პირობებს, ბაზრის ოპერატორის წინადადების საფუძველზე, ამტკიცებს სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია“.¹⁰ სხვადასხვა ენერგეტიკული მომსახურებისთვის დადგენილია ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები. კერძოდ, სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ შემუშავებულია გარანტირებული სიმძლავრის გაყიდვის შესახებ ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები, რაც წინასწარ ჩამოყალიბებული, მრავალჯერადი გამოყენებისთვის გამიზნული სახელშეკრულებო პირობებია, რომლებსაც სს „ელექტროენერგეტიკული ბაზრის ოპერატორი“ უდგენს გარანტირებული სიმძლავრის შემსყიდველ იმ კვალიფიციურ სანარმოს, რომელიც მონაწილეობს ელექტროენერგიითა და გარანტირებული სიმძლავრით საბითუმო ვაჭრობაში ან ვალდებულია, შეისყიდოს გარანტირებული სიმძლავრე.¹¹ ბაზრის ოპერა-

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის N2/9/745 გადაწყვეტილება საქმეზე, „შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

¹⁰ საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის 2006 წლის 30 აგვისტოს N77 ბრძანებით დამტკიცებული „ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) ბაზრის წესების“ მე-2 მუხლი.

¹¹ იქვე, მე-20; სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ 2014 წლის 14 აგვისტოს N30/2 გადაწყვეტილება.

ტორის მიერ გარანტირებული სიმძლავრით ვაჭრობა განპირობებულია იმით, რომ მას აქვს ფაქტობრივი, დროში განერილი ინფორმაცია (მონაცემები) ელექტროენერგიის მოთხოვნისა და არსებული სიმძლავრეების შესახებ¹².

სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელმა ეროვნულმა კომისიამ“, ასევე, შეიმუშავა გარანტირებული სიმძლავრის ყიდვის შესახებ ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები¹³. ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) გადაცემის მომსახურების შესახებ პირდაპირი ხელშეკრულების სტანდარტულ პირობებს კი სს „საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა“, სს „გაერთიანებული ენერგეტიკული სისტემა“ („საქრუსენერგო“) ან შპს „ენერგოტრანსი“ უდგენს ყველა იმ შესაბამის კვალიფიციურ სანარმოს, რომელიც მონაწილეობს ქვეყნის შიგნით ელექტროენერგიით საბითუმო ვაჭრობაში, სარგებლობს შესყიდული ელექტროენერგიის გადაცემის მომსახურებით, ან გადაცემის შესაბამისი პირდაპირი ხელშეკრულება არ გააჩნია.¹⁴ ასევე, გასათვალისწინებელია საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიდგომა, კერძოდ, გარანტირებული სიმძლავრე განიხილება როგორც საქონელი¹⁵ და ის გათავისუფლებულია დღგ-ისგან ჩათვლის უფლებით¹⁶.

გარანტირებული სიმძლავრით ვაჭრობა შესაძლებელია მხოლოდ სისტემის კომერციული ოპერატორის მიერ.¹⁷ გარანტირებული სიმძლავრე იმყოფება დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიანტის განკარგუ-

¹² Harris C., *Electricity Markets. Pricing, Structures and Economics*, UK, 2006, 69.

¹³ სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ 2014 წლის 14 აგვისტოს N30/4 გადაწყვეტილება.

¹⁴ სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ 2014 წლის 22 აგვისტოს N31/5 გადაწყვეტილება.

¹⁵ საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 175-ე მუხლის მე-2 ნაწილი.

¹⁶ იქვე, 168-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ც“ ქვეპუნქტი.

¹⁷ საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის 2006 წლის 30 აგვისტოს N77 ბრძანებით დამტკიცებული „ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) ბაზრის წესების“ მე-20 მუხლი.

მაკა ფარცვანია, გარანტირებული სიმძლავრე

ლებაში და გამოიყენება ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) მიწოდება/მოხმარების დასაბალანსებლად.¹⁸ გარანტირებული სიმძლავრის შესყიდვას და შესაბამისად, გარანტირებული სიმძლავრის საფასურის ანაზღაურებას სისტემის კომერციული ოპერატორი ახორციელებს.¹⁹ გარანტირებული სიმძლავრის საფასური უნაზღაურდებათ მხოლოდ იმ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროებს და მხოლოდ იმ პერიოდში, რომელთა მზადყოფნაც დადასტურებულია დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიანტის მიერ.²⁰ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს გარანტირებული სიმძლავრის საფასური არ უნაზღაურდება რიგ შემთხვევებში, მათ შორის, როდესაც გარანტირებული სიმძლავრის წყარო შეკეთების ან რემონტის პერიოდში იმყოფება, ასევე, იმ შემთხვევაში, თუ ის ტესტირების დროს ვერ უზრუნველყოფს სისტემასთან სინქრონიზაციას, საქართველოს მთავრობის მიერ განსაზღვრული გარანტირებული სიმძლავრის აღებას და/ან შენარჩუნებას დადგენილი პირობებისა და ვადების შესაბამისად, ასევე, ავარიული გაჩერების შემთხვევაში.²¹

IV. გარანტირებული სიმძლავრის წყაროები

საქართველოს მთავრობის მიერ განსაზღვრულია გარანტირებული სიმძლავრის წყაროები, მათ მიერ ერთიანი ელექტროენერგეტიკული სისტემის გარანტირებული სიმძლავრით უზრუნველყოფის პერიოდი და უზრუნველყოფილი სიმძლავრის ოდენობა.²² თავდაპირველად გარანტირებული სიმძლავრის წყაროებად განისაზღვრა შპს „მტკვარი ენერგეტიკა“, შპს „საქართველოს საერთაშორისო ენერგეტიკული კორპორაცია“ და სს „ენერჯი ინვესტი“, ხოლო დღეის მდგომარეობით გარანტირებული სიმ-

¹⁸ იქვე, მე-18 მუხლი.

¹⁹ იქვე, მე-20 მუხლი.

²⁰ იქვე.

²¹ იქვე.

²² „საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ სისტემაში გარანტირებული სიმძლავრისა და გარანტირებული სიმძლავრის წყაროების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 15 ივლისის №193 დადგენილება.

ძლავრის წყაროებია: შპს „მტკვარი ენერჯი“, შპს „საქართველოს საერთაშორისო ენერგეტიკული კორპორაცია“, შპს „ჯიფაუერი“ და შპს „გარდაბნის თბოსადგური“.²³

თითოეული გარანტირებული სიმძლავრის წყაროსთვის გარანტირებული სიმძლავრის საფასური დადგენილია სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ 2008 წლის 4 დეკემბრის N33 დადგენილებით. გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს განეკუთვნება თბოსადგური ან თბოელექტროსადგურები, რომლებიც კანონმდებლობით განსაზღვრულ ტექნიკურ პარამეტრებს აკმაყოფილებენ. კერძოდ, გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს, ტექნიკური პარამეტრების შესაბამისად, უნდა შეედლოს გაჩერებული მდგომარეობიდან სისტემასთან სინქრონიზაცია არა უმეტეს 25 წუთისა და მოთხოვნილი სიმძლავრის აღება არა უმეტეს მომდევნო 35 წუთისა ან გაჩერებული მდგომარეობიდან სისტემასთან სინქრონიზაცია არა უმეტეს 24 საათისა და მოთხოვნილი სიმძლავრის აღება არა უმეტეს მომდევნო 12 საათისა.²⁴ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს მზადყოფნა შესაძლებელია შემონმდეს ტესტირების გზით, რომელიც ადასტურებს მის მზადყოფნას ტექნიკური პარამეტრების ფარგლებში.²⁵ ტესტირება ხორციელდება დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიანტის ან გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს მოთხოვნით.²⁶ დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიანტის მოთხოვნით გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს ტესტირება უნდა ჩატარდეს არანაკლებ წელიწადში ერთხელ.²⁷ ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ტესტირების დროს გამომუშავებული ელექტროენერგიის რაოდენობა იმიჯნება შესაბამის საანგარიშო პერიოდში ჯამური გამომუშავებისგან.²⁸ გარანტირებული სიმძლავრით უზ-

²³ იქვე.

²⁴ საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის 2006 წლის 30 აგვისტოს N77 ბრძანებით დამტკიცებული „ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) ბაზრის წესების“ მე-17 მუხლი.

²⁵ იქვე, მე-19¹ მუხლი.

²⁶ იქვე.

²⁷ იქვე.

²⁸ იქვე.

რუნველყოფაზე პასუხისმგებელი პირი არის გარანტირებული სიმძლავრის შესაბამისი წყარო.²⁹

V. გარანტირებული სიმძლავრის საფასური

თბოელექტროსადგურები საქმიანობენ სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ გაცემული ლიცენზიითა და ორგანაკვეთიანი ტარიფით. თითოეული გარანტირებული სიმძლავრის საფასური დადგენილია „ელექტროენერგიის ტარიფის შესახებ“ საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2008 წლის 4 დეკემბრის N33 დადგენილებით.

„ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შესახებ“ 2016 წლის 22 ივნისის კანონით, ცვლილება შეეხო ორ მუხლს, კერძოდ, კანონის მე-2 მუხლის „ჰ¹³“ ქვეპუნქტი ჩამოყალიბდა ახალი რედაქციით და 43¹-ე მუხლს მე-2 პუნქტის შემდეგ დაემატა 2¹ და 2² პუნქტები და მე-3 პუნქტი ჩამოყალიბდა ახალი რედაქციით.

„ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის იმ დროისათვის მოქმედი რედაქციის თანახმად, გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს მთლიანი მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯები აისახებოდა გარანტირებული სიმძლავრის საფასურში. ამგვარი მიდგომა მყარ ფინანსურ და სამართლებრივ გარანტიებს უქმნიდა ახლად აშენებულ გენერაციის ობიექტებს (თბოელექტროსადგურებს), რომლებსაც საქართველოს მთავრობა, „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად განსაზღვრავდა გარანტირებული სიმძლავრის წყაროდ. „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შესახებ“ 2016 წლის 22 ივნისის საქართველოს კანონმა ეს მიდგომა არ შეცვალა, მისი მიზანი იყო მხოლოდ გარანტირებული სიმძლავრის მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების განაწილების ახალი წესის შემუშავება.

²⁹ იქვე, 22-ე მუხლი.

გარანტირებული სიმძლავრის საფასურს იხდის საბითუმო ბაზრის მონაწილე ყველა ის სუბიექტი, რომელიც ელექტროენერგიის მყიდველია. აქვე, აღსანიშნავია, რომ 2015 წლის ოქტომბრის თვემდე გარანტირებული სიმძლავრის წყაროები იყვნენ მხოლოდ ძველი თბოელექტროსადგურები (შპს „მტკვარი ენერგეტიკა“, შპს „საქართველოს საერთაშორისო კორპორაცია“ და შპს „ჯი ფაუერი“),³⁰ რომელთა ჯამურ დანახარჯებშიც მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების წილი მაღალი არ იყო, ვინაიდან აქტივების დარჩენილი საექსპლოატაციო ვადის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვნად იყო შემცირებული კაპიტალური დანახარჯებიც. შესაბამისად, ბოლო სამი წლის განმავლობაში ელექტროენერგიის საბითუმო მყიდველების მიერ 1 კვტ/სთზე გადასახდელი გარანტირებული სიმძლავრის საფასური 0.6 თეთრს არ აღემატებოდა³¹.

2015 წლის ნოემბრის თვიდან გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს სტატუსი მიენიჭა შპს „გარდაბნის თბოსადგურს“,³² რომელიც ახალი ინვესტიციის შედეგად შეიქმნა და, შესაბამისად, მისთვის დადგენილმა გარანტირებული სიმძლავრის საფასურმა საშუალოდ 3,5-ჯერ გაზარდა საბითუმო ბაზრის მონაწილე სუბიექტების მიერ გადასახდელი გარანტირებული სიმძლავრის საფასური, რაც მძიმე ტვირთად დააწვა კონკრეტული სეგმენტის მომხმარებლებს – ექსპორტიორებსა და პირდაპირ მომხმარებლებს.³³

³⁰ „საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ სისტემაში გარანტირებული სიმძლავრისა და გარანტირებული სიმძლავრის წყაროების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 15 ივლისის №193 დადგენილება.

³¹ საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2008 წლის 4 დეკემბრის N33 დადგენილება „ელექტროენერგიის ტარიფების შესახებ“.

³² „საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ სისტემაში გარანტირებული სიმძლავრისა და გარანტირებული სიმძლავრის წყაროების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 15 ივლისის №193 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 23 სექტემბერი N496 დადგენილება.

³³ „ელექტროენერგიის ტარიფების შესახებ“ საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2008 წლის

კანონის ცვლილების მიზანი იყო გარანტირებული სიმძლავრის საფასურის რეგულირებაში ცვლილებების შეტანა იმისათვის, რომ სამართლიანად გადანაწილებულიყო გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯები გარანტირებული სიმძლავრის საფასურსა და ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფს შორის. ხარჯების სამართლიანი გადანაწილების პრინციპიდან გამომდინარე, საქართველოს მთავრობა, რომელიც კანონის მაშინდელი მოქმედი რედაქციით გენერაციის ობიექტს გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს სტატუსს ანიჭებდა, მუდმივი ფიქსირებული დანახარჯების გარანტირებული სიმძლავრის საფასურსა და ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფს შორის განაწილების პროპორციას განსაზღვრავდა.

კანონის ცვლილების შესაბამისად, მე-2 მუხლის „ჰ¹³“ პუნქტის ახალი რედაქციით ჩამოყალიბება მნიშვნელოვანი იყო, რათა საქართველოს მთავრობას ჰქონოდა შესაძლებლობა, განესაზღვრა სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ დადგენილი მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების ის პროცენტული წილი, რომლის ანაზღაურებაც გარანტირებული სიმძლავრის საფასურით უნდა განხორციელდეს. ასევე, კანონის 43¹-ე მუხლის მე-2¹ პუნქტის შესაბამისად, გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების შეფასება და განსაზღვრა ხორციელდება სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ თუ საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებული იქნება გადაწყვეტილება სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ განსაზღვრული მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების გარანტირებული სიმძლავრის საფასურში ნაწილობრივ

4 დეკემბრის N33 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის 2015 წლის 22 ივლისის N16 დადგენილება.

ასახვის თაობაზე, გარანტირებული სიმძლავრის საფასურში სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ შეფასებული და დადგენილი მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯები აისახება საქართველოს მთავრობის მიერ განსაზღვრული პროპორციით, ხოლო დარჩენილი ნაწილი – გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფში. კანონმდებლობით, გარანტირებული სიმძლავრის წყაროს ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფში აისახება ხორციელდება სპეციალური კანონითა და ტარიფების მეთოდოლოგიით გათვალისწინებული წესით. ელექტროენერგიის წარმოების ტარიფში აისახება უშუალოდ ელექტროენერგიის წარმოებასთან დაკავშირებული დანახარჯები, აგრეთვე, მუდმივი (ფიქსირებული) დანახარჯების ის ნაწილი, რომლის ასახვაც არ მოხდა გარანტირებული სიმძლავრის საფასურში.³⁴

VI. შპს „ჯორჯიან მანგანუზი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ

სასამართლო პრაქტიკა ძალიან მწირია გარანტირებული სიმძლავრის შესყიდვასა და საფასურის გადახდასთან დაკავშირებით, თუმცა მნიშვნელოვანია და გასათვალისწინებელია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2017 წლის 28 დეკემბერის №2/9/745 გადაწყვეტილება საქმეზე, შპს „ჯორჯიან მანგანუზი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

2017 წლის 28 დეკემბერს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიამ არ დააკმაყოფილა „შპს ჯორჯიან მანგანუზის“ კონსტიტუციური სარჩელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. მოსარჩელე ითხოვდა „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23¹ მუხლის მე-9 პუნქტის არაკონსტიტუციურად ცნობას საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის პირველ და მე-2 პუნქტებთან (საკუთრების უფლება) და 30-ე მუხლის მე-2

³⁴ „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 43¹-ე მუხლის, მე-3 პუნქტი.

პუნქტთან (სამეწარმეო თავისუფლება) მიმართებით. „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23¹-ე მუხლის მე-9 პუნქტით განსაზღვრულია სხვადასხვა სუბიექტის, მათ შორის, ელექტროენერგიის პირდაპირი მომხმარებლების, მიერ ელექტროენერგიის გარანტირებული სიმძლავრის შესყიდვისა და მისი საფასურის გადახდის ვალდებულება.

გარანტირებული სიმძლავრე საქართველოს მთავრობის მიერ განსაზღვრული თბოელექტროსადგურების მიერ გამომუშავებული სიმძლავრეა, რომელიც ელექტროენერგიის დროებითი დეფიციტის შესავსებად გამოიყენება. იმ შემთხვევებში, როდესაც სისტემაში არ არის საკმარისი სიმძლავრე, რთავენ თბოელექტროსადგურებს და დეფიციტი შედარებით ძვირადღირებული ელექტროენერგიით ივსება. გარანტირებული სიმძლავრის საფასური კი არის თბოელექტროსადგურების მიერ წარმოებული ელექტროენერგიის საფასური. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ გარანტირებული სიმძლავრის წყაროების არსებობა და მათი საშუალებით ელექტროენერგიის დროებითი დეფიციტის აღმოფხვრა, ელექტროსისტემის სტაბილური ფუნქციონირების აუცილებელი წინაპირობაა და შესაბამისად, გარანტირებული სიმძლავრის შენახვის ხარჯების ელექტროენერგიის მომხმარებლებზე გადანაწილება ელექტროსისტემის ფუნქციონირების აუცილებლობით არის განპირობებული. გარანტირებული სიმძლავრის შენახვის საფასური, როგორც გამართული ელექტროენერგეტიკის სისტემის არსებობისათვის აუცილებელი ხარჯი, მოხმარებული ელექტროენერგიის ფასის ნაწილია. ხსენებულ საფასურს ელექტროენერგიის ზოგიერთი მომხმარებელი (მაგალითად, საყოფაცხოვრებო მომხმარებელი) ელექტროენერგიის ტარიფში ასახული ფორმით იხდის, ზოგი კი (მაგალითად, პირდაპირი მომხმარებელი) –განცალკევებულად. ამდენად, სასამართლომ არ მიიჩნია არაგონივრულად ხსენებული საფასურის მოხმარებული ელექტროენერგიის პროპორციულად გადახდა.

ასევე, მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ კონსტიტუციური სარჩელის თანახმად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს განჩინებით, სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნით,

ბაზრის ოპერატორს აეკრძალა ელექტროენერგიის მიწოდების შეწყვეტა მოსარჩელისთვის. კერძოდ, კონსტიტუციური სარჩელის მიხედვით, შპს „ჯორჯიან მანგანუმა“ ვერ შეძლო გარანტირებული სიმძლავრის საფასურის გადახდა, რის გამოც ბაზრის ოპერატორმა მის წინააღმდეგ აღძრა სარჩელი. ამასთან, ბაზრის ოპერატორმა მიიღო გადაწყვეტილება მოსარჩელისთვის ელექტროენერგიის მიწოდების შეწყვეტის თაობაზე. კონსტიტუციური სარჩელის მიხედვით, ბაზრის ოპერატორმა მოითხოვა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული მოსალოდნელი ზარალის ანაზღაურება მოსარჩელის მიერ, რაც 7 დღის ვადაში ვერ შესრულდა და რამაც გამოიწვია სარჩელის უზრუნველყოფის გაუქმება სადავო ნორმის საფუძველზე. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ არ იკვეთება გონივრული კავშირი სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტურობასა და მოსალოდნელი ზარალის უზრუნველყოფის ვადაში შეზღუდვას შორის. ასევე, აღნიშნული ვადა გავლენას არ ახდენს სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობაზე. საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციური სარჩელი დააკმაყოფილა ნაწილობრივ და არაკონსტიტუციურად ცნო სადავო ნორმის ის ნაწილი, რომელიც ანაზღაურების უზრუნველყოფისათვის 7 დღიან ვადას აწესებს.³⁵

„ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 23¹-ე მუხლის მე-9 პუნქტის თანახმად, განაწილების ლიცენზიატები, პირდაპირი მომხმარებლები და ექსპორტიორები შეისყიდნიან გარანტირებულ სიმძლავრეს ბაზრის ოპერატორისაგან და იხდიან მის საფასურს მათ მიერ მიღებული ელექტროენერგიის რაოდენობის პროპორციულად. თბოელექტროსადგურების ექსპლუატაცია მნიშვნელოვან ხარჯებთან არის დაკავშირებული, ამდენად, ასევე, ბუნებრივი აუცილებლობით არის გამოწვეული გარანტირებული სიმძლავრის საფასურის გადახდის საჭიროება. ეკონომიკური თვალსაზრისით, გარანტირებული სიმძლავრის შენახვის ხარჯები ელექტროენერგიის მომხმარებლამდე

³⁵<[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-tax-and-law-brief-december-2017-geo/\\$FILE/ey-tax-and-law-brief-december-2017-geo.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-tax-and-law-brief-december-2017-geo/$FILE/ey-tax-and-law-brief-december-2017-geo.pdf) [10.07.2018]

მიწოდების საფასურის ნაწილია. გარანტირებული სიმძლავრე უზრუნველყოფს ელექტროსისტემის სტაბილურობას; გარანტირებული სიმძლავრით სარგებლობა ფაქტობრივად ელექტროენერგიით სარგებლობასთან ერთად ხორციელდება.³⁶ სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ ელექტროენერგიის გარანტირებული სიმძლავრის საფასურში გათვალისწინებულია სიმძლავრის მწარმოებელი თბოელექტროსადგურის მიერ გაწეული სხვადასხვა სახის ხარჯი³⁷. მომხმარებლების გარკვეული კატეგორია პირდაპირ იხდის გარანტირებული სიმძლავრის საფასურს, ნაწილი – კი ირიბად, მათთვის ეს საფასური გათვალისწინებულია ელექტროენერგიის ტარიფში. გარანტირებული სიმძლავრის წყაროებთან ანგარიშსწორებას ახორციელებს ბაზრის ოპერატორი „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის და საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის 2006 წლის 30 აგვისტოს №77 ბრძანებით დამტკიცებული „ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) ბაზრის წესებით“ განსაზღვრული პირობების შესაბამისად. გასათვალისწინებელია, რომ ბაზრის წესები უნდა შეესაბამებოდეს გრძელვადიან ინდუსტრიულ პრინციპს, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკის განვითარებასა და საიმედოობას, ასევე, ქსელის ოპერირების სტაბილურობას გრძელვადიან პერსპექტივაში.³⁸ სიმძლავრით ვაჭრობაში მონაწილეობა ბაზრის ოპერატორისთვის არ შემოსავლის წყარო არაა. ბაზრის ოპერატორი მისთვის მინიჭებულ უფლებამოსილებათა განხორციელებისას იღებს მხოლოდ მომსახურების საფასურს, რომლის ოდენობაც დადგენილია სსიპ „საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის“ მიერ.

³⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის №2/9/745 გადაწყვეტილება „შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

³⁷ „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონის 43-ე და 43¹-ე მუხლები.

³⁸ Restructured Electric Power Systems, Analysis of Electricity Markets with Equilibrium Models, Edited by X.P. Zhang, Canada, 2010, 101.

VII. დასკვნა

გასათვალისწინებელია, რომ გარანტირებული სიმძლავრის, როგორც ელექტროენერგიის დამატებითი რეზერვის, არსებობის აუცილებლობაზე, ასევე, მიუთითებს „საქართველოს ენერგეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებების თაობაზე“ საქართველოს პარლამენტის 2015 წლის 24 ივნისის დადგენილება. ენერგეტიკაში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიზნად გაცხადებულია „ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაუმჯობესება, რაც უზრუნველყოფს ეროვნული ინტერესების განხორციელებას საკმარისი რაოდენობის, მაღალი ხარისხის, სხვადასხვა სახის ენერგიის უწყვეტად და მისაღებ ფასად მიწოდებას“. აქედან გამომდინარე, სრულიად მისაღებია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სულისკვეთება, ვინაიდან გარანტირებული სიმძლავრე და მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი მოწესრიგება არა უბრალოდ კარგი და საჭირო მექანიზმია, არამედ აუცილებელია როგორც ელექტროენერგიის შეუფერხებელი მიწოდებისთვის, ისე მთლიანად სახელმწიფო მასშტაბით ენერგო-უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის.